

André Molitor, *Les Sciences sociales dans l'enseignement supérieur : L'Administration publique* (Rapport élaboré pour l'UNESCO à la demande de l'Institut International des Sciences Administratives) (UNESCO, Place de Fontenoy, Paris 7 e, 1958), 203 sayfa.

Belçika'da Louvain Üniversitesi profesörlerinden André Molitor tarafından kaleme alınan eser, UNESCO'nun, 1950 Genel Konferansından itibaren gösterilen arzuya uyarak yayınlamaya karar verdiği «Yüksek Öğretimde Sosyal İlimler» serisi içinde çıkmıştır. UNESCO adına Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsü tarafından yürütülen bir etüdün neticelerini sistemli bir şekilde tahlil ve terkip eden eser, Enstitüye üye bulunan 27 memlekette gelen raporlara dayanılarak hazırlanmıştır.

Eser «âmme idaresi» başlığını taşımakla beraber, sadece idarenin sosyolojik, psikolojik ve teknik yönleri üzerinde duran «âmme idaresi» disiplinin değil, «idare hukuku» disiplinini de içine alan geniş mânada «idarî ilimler» in çeşitli memleketlerin yüksek öğretim müesseselerinde ne şekilde tedris edildiği meselesi üzerinde durmaktadır.

Bilindiği gibi, idare sahasında kaliteli eleman yetiştirme konusunun önemi bugün dünyanın her tarafında takdir edilmektedir. Devletin bilhassa asrımızda geniş ölçüde artmış bulunan görevleri idare meselesini ön plâna geçirmiş, sosyal ve iktisadî gelişme vetiresinin neresinde bulurlarsa bulunsunlar, bütün memleketler, bilhassa yüksek idare kadrolarına eleman yetiştirme işine büyük önem vermeye başlamışlardır. Bu ihtiyacı karşılamak için üniversiteler müfredat programlarını idarî ilimler yönünden takviye etmişler, birçok devletler — hususiyte az gelişmiş memleketler — Birleşmiş Milletler Teşkilâtının ve iktisaden daha ileri memleketlerin de işbirliği ile Âmme İdaresi Enstitüleri gibi idareci yetiştirme merkezleri kurmuşlardır.

Bugün muhtelif memleketler, diğer ülkelerin bu sahadaki faaliyetlerini mümkün olduğu kadar yakından takip etmekte ve kendi idareci yetiştirme programlarını geliştirmek için devamlı gayretler sarfetmektedirler. Bu bakımdan Profesör Molitor'un Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsünün sağladığı geniş imkânlardan faydalanarak hazırladığı bu eser, son derece aydınlatıcı ve faydalı bir kaynak değerini taşımaktadır.

Eser, yazarın idarî ilimler «öğretim» ve «eğitim» i hakkındaki görüşlerini genel olarak açıklıyan bir giriş, altı bölüm ve eklerden meydana

na gelmektedir. Bölümlerin başlıkları sırasıyla şunlardır: (1) İdarî ilimler sahasında yüksek öğretimin doğuşu ve gelişimi, (2) İdarî ilimler öğretiminin genel yönelimi ve organizasyonu, (3) Öğretim metot ve vasıtaları, (4) İdarî ilimler sahasında ilmî araştırma faaliyetleri, (5) Yüksek seviyede idarî ilimler öğretimi yapan müesseselerin tesiri, (6) Genel sonuçlar. Kitabın kırk üç sayfa tutan ekler kısmında ise çeşitli memleketlerdeki idarî ilimler öğretimi yapan üniversiter karakterli müesseselerde uygulanan programlar hakkında bilgi verilmektedir.

Eserde üzerinde durulan konulardan bir kısmı aşağıda özetlenmiştir.

İdare öğretimi mahiyet ve muhteva itibariyle millî bünye ve şartlara göre önemli değişiklikler arz etmektedir. Ancak, bütün bu farklara rağmen, idarî ilimler öğretiminin takriben son otuz yıldanberi bütün dünyada önemli bir gelişme kaydettiği görülmektedir. On sekizinci asrın ilk yarısından itibaren Prusya'da gelişmeye başlayan ve kameral ilimler adı altında idarenin daha ziyade verimlilik ve müessiriyet cephesi üzerinde duran idare öğretimi, yakından bağlı bulunduğu polis devleti telâkkisinin çöküşü ve hukuk devletinin doğuşu üzerine gerilemiş ve yerini idare hukuku öğretimine terketmiştir.

Birçok dünya memleketlerinde idarî ilimler öğretiminin 18 inci asır sonları ile 19 uncu asrın ilk yarısı içinde başladığına işaret eden yazar, Cermen memleketleri, Lâtin memleketleri, Birleşik Amerika, İngiltere ve bağımsızlığına yeni kavuşan memleketleri bu bakımdan farklı özellikler taşıyan ayrı kategoriler olarak inceleme konusu yapmaktadır.

Yazar, idarenin daha ziyade hukuk dışı yönlerini ele alan «âmme idaresi» ilminin son otuz yıllık devrede bilhassa Birleşik Amerika'da geliştiğine işaret etmektedir. Ayrıca, âmme idaresi disiplinini (1) diğer sosyal ilimlerle yakından ilgili de olsa bağımsız bir ilim sayan ve (2) bağımsız bir ilim olmaktan ziyade idarî fenomeni aydınlatmaya çalışan bir sosyal disiplinler grubu olarak ele alan görüşleri izah ederek ikinci görüşe iltihak ettiğini belirtmektedir.

Raporun ilgi çeken noktalarından biri, İngiltere'de idare sahasında yüksek öğretimin lüzumu üzerinde umumiyetle tereddüt edilmekte olmasıdır. Rapora göre bu tereddüdün sebeplerinden biri idarenin ilim olarak henüz üniversite kürsülerinde tedrise müsait bir seviyede bulunmadığı kanaati, diğeri yüksek öğretim müesseselerinde idare öğretiminin faydalı olmadığı düşüncesidir. Gerçekten, İngiliz tecrübesi, üniversitede idare öğretimi görmiyenlerin de idarî mekanizma içinde yetiştirilerek yüksek kaliteli birer idareci haline getirilebildiklerini göstermiştir. Bu-

nunla beraber Profesör Molitor, haklı olarak, idarenin ilmî incelemelere konu olabileceği ve idare sahasında tahsil gömenin zarurî olmasa bile faydalı olduğu kanaatinde bulunduğunu ifade etmektedir. Eserde, hizmete girişe takaddüm eden bir idare öğretiminin, bu arada idarenin bünyesi, işleyişi, sosyal ve psikolojik meseleleri hakkında müstakbel idarecilere bilgi verilmesinin, ilerde yapılması muhtemel hata ve yanlışlıkların önlenmesi bakımından lüzumlu olduğu belirtilmektedir. Gerçekten, dünyadaki umumî gelişme de bu görüşün isabetine delil olarak gösterilebilir.

İdare meselelerinin biri hukukî, diğeri sosyoloji ve sosyal psikoloji gibi sosyal ilimler açısından olmak üzere iki tarzda ele alındığı malûmdur. Birincisi Kara Avrupası memleketlerinde, ikincisi Birleşik Amerika'da en bâriz şekilde hâkim bulunan bu iki ele alış tarzı arasında önceleri mutlak bir ayrılık ve karşılıklı anlayış noksanlığı mevcutken son yıllarda bir yaklaşıma ve birbirini tamamlama temayülünün göze çarpmakta olduğuna da raporda işaret edilmektedir. Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsü çerçevesi içinde yapılan idare hukuku ve âmme idaresi profesörleri toplantıları bu yaklaşmanın âmilleri arasındadır. Bu gibi karşılıklı temasların devamı, bir yandan idare meseleleri üzerinde daha şümüllü ve çok yönlü bir anlayışa yol açması, diğeryandan idare sistemlerinin mukayeseli bir şekilde incelenmesini daha geniş ölçüde mümkün kılması bakımından teşvik edilmelidir.

İdarî ilimler öğretimi sahasında karşılaşılan başlıca güçlüklerden biri, bu konuları hakkiyle tedris edebilecek vasıfta personelin yeter miktarda olmamasıdır. Bu sıkıntı yalnız yeni ve az gelişmiş memleketlerde hissedilmemekte, daha eski ve gelişmiş memleketlerde de bilhassa idarenin hukuk dışı yönleri üzerinde duran disiplinlerde ciddî bir öğretici eleman sıkıntısı çekilmektedir. Bu sıkıntının giderilmesi için sistemli bir eleman yetiştirme programına ihtiyaç bulunduğu muhakkaktır. Bu konuda alınan tedbirler henüz ihtiyacı karşılayacak bir seviyede bulunmaktan uzaktır. Milletler arasında öğretim üyesi mübadelesi bir tedbir olarak kabul edilebilirse de, tecrübe bu yolun pratik ve entellektüel bakımdan çeşitli güçlüklerle dolu olduğunu göstermiştir. Bu ihtiyacı karşılamak üzere idare tatbikatçılarının zamanlarının bir kısmını idare öğretimine hasretmeleri de keza güçlükler arz etmektedir. Lüzumlu vasıflara sahip idarecilerin münavebe ile tam zamanlı olarak üniversitelerin idare öğretiminde vazife almaları ise her memlekette kolaylıkla mümkün olmamaktadır. Bununla beraber faal idarecilerin idare öğretimine muayyen bir ölçüde iştirak ettirilmelerinin mümkün ve faydalı olduğu şüphesizdir.

Bundan başka, eserin esas malzemesini teşkil eden anket cevapları, farklı gelişme seviyelerinde bulunmakla beraber, idarî ilimler öğretiminde kullanılan metotların esas itibariyle her tarafta aynı olduğunu göstermiştir. Takrir, grup münakaşaları ve seminerler, ferdî ve müşterek pratik çalışmalar, uzmanların da iştirak ettiği yuvarlak masa toplantıları ve kollokyumlar, örnekolay incelemeleri, stajlar, ziyaretler gibi metotlar içinde öğrencilerin daha faal bir şekilde iştirakine imkân verecek mahiyette olanların daha fazla kullanılması istikametinde bir temayül görülmektedir. Bununla beraber, öğretici eleman kıtlığı; aktif metotların daha pahalıya mal olması; ders kitapları, seçme yazılar, bibliyografyalar, dokümantasyon merkezleri gibi çalışma vasıtalarının kifayetsizliği bu metotların mahdut ölçüde kullanılmasına sebep olan faktörler olarak zikredilmektedir. Yazar, ayrıca, bahis konusu çalışma vasıtalarının hazırlanmasında, milletlerarası teşekküller kanaliyle girişilebilecek projelerin bir listesini vermektedir (s. 152).

Eserin idare konusunda yapılan ilmî araştırmalarla ilgili sayfalarında da ilgi çekici bilgiler yer almaktadır. İdare öğretiminin zarurî bir desteği olan araştırmalar ancak mahdut birkaç memlekette yapılmaktadır. Bazı memleketlerde başlangıç halinde bulunan araştırma faaliyetleri bazılarında yok denecek kadar sınırlıdır. Fransa ve benzeri memleketlerde hukukî araştırmaların hayli gelişmiş olmasına mukabil, idarenin hukuk dışı yönleri üzerindeki araştırmalar — Birleşik Amerika'daki durumun tamamen aksine — yeni yeni başlamaktadır.

Kitapta, muhtelif idarî konularda üniversiteler, müstakil araştırma merkezleri, âmme idareleri, ilmî dernekler, tesisler (foundations), âmme idareleri birlikleri, meslekî teşekküller ve milletlerarası kurumlar tarafından yapılan araştırmalar gözden geçirilmekte ve araştırma sonuçlarının yayılması meselesi üzerinde durulmaktadır.

Eserde, idare hukuku ve âmme idaresi konularını yanyana tedris eden öğretim müesseselerinin — bu arada bizde Siyasal Bilgiler Fakültesinin — karşılaştığı pratik bir öğretim meselesinin nasıl çözülebileceği hususunda bir ipucu bulmak mümkün olmamaktadır. Gerçekten, bahis konusu disiplinler arasında muhteva bakımından nasıl bir işbölümü yapılması gerektiği ve bu disiplinlerin bir arada tam bir bütün teşkil edecek şekilde nasıl okutulabileceği bir mesele teşkil etmektedir. Birçok Avrupa memleketlerinde olduğu gibi Türkiye'de de ötedenberi dar anlamda idare öğretiminin esas itibariyle idare hukuku derslerine inhisar etmesi dolayısıyla, birçok idare konularının — bu arada hususiyle teşkilât ve personel meselelerinin — hukuk dışı yönleri de bu derslerde ele alınmakta, dolayısıyla yukarıda işaret edilen ders muhte-

vaları ve disiplinlerarası işbölümü meselesi ister istemez ortaya çıkmaktadır. Yazar bu hususta müşahhas tavsiyelerde bulunmaktan kaçınmakta ve — belki de haklı olarak — bu işbölümünün zamanla gerçekleşeceği kanaatinde olduğu intibahını vermektedir.

Bununla beraber, tereddütsüz denebilir ki, idarî ilimler öğretimi yapanlara ilham verecek ve birçok öğretim meseleleri üzerine ışık serpecek bilgi ve tahliller ihtiva eden eser, ilgililer tarafından dikkatle okunmaya değer kıymetli bir araştırma ve sentez mahsulüdür.

Dr. Cemal MIHÇIOĞLU